

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

TÁBORI POSTA

(Folytatás)

A katona, miután először virrad rá a kaszárnyában, elkezd visszafelé számlálni a napokat. Hétszázhuszonkilenc nap maradt a leszerelésig – mondják hangosan, vagy akár le is írják sokan, és sokszor nagyon meggondolatlanul. Ez bizony bűn, mert az idők múlásáról itt csak az „öreges” beszélhetnek, akiknek legfeljebb fél évük maradt a szolgálatból. De tulajdonképpen még ők sem igazán. Majd, ha elérkezett az utolsó száz nap, akkor a jó előre elkészített, kiválasztott kártyanaptáron egy varrotűvel átszúrják az első napot. Ehhez azonban készülni kell. A naptár a tábori postával érkezik, s küldője rendszerint az a személy, aki leginkább várja haza a katonát. Ezért van az, hogy e rendkívül fontos relikvia a kézhezvétel után szinte azonnal a zubbonyzseb szív felőli biztonságába kerül, s onnan csak akkor jön újra elő, ha az idő elérkezett.

A rituáléhoz közönség is kell, ezért általában egy vacsora utáni szabadidőben szokott rá sor kerülni, amikor azok is láthatják, akik egyelőre csak áhítoznak utána, de ezt még nem tehetik nyilvánvalóvá. Ők valamennyien kötelességszerű ujjongásba fognak, amikor a felmutatott kártyán egy színpadias, kéjes mozdulattal áthatol a tű. Ettől kezdve aztán „törvényes”, naponta ismétlődő aktus, ám a továbbiakban már magánügy a visszaszámlálás!

A kaszárnyák lakóinak szájhagyománya szerint, ha az öregek leszerelése ősszel esedékes, a zöldfülűek egyik legfontosabb feladata, hogy sárgára fessék a lombokat, s ha már megszáradtak, ész nélkül rázzák az ágakat, hogy hulljanak már azok a levelek, teljék már az idő! A tavasz közeledtével meg ellenkezőleg: a gypszyonyeg zöldülését kell sürgetniük, és ujjakkal bontogatni a fák rügeit. S ezzel nemcsak „nagyapáinknak” kedveskednek. Az idő múlása nekik is érdekük. Takarodó után egy órával, amikor a felettes parancsnokok elvonultak a kaszárnyából, s a legtöbb fáradt szem már lecsukódna, valamelyik öreg úri kedvében torkaszakadtából elüvölti magát:

– Sasok! Mi lett ennek a napnak a sorsa?

Öregek és a szolgálalkú ifjancok egyszerre zengik a választ:

– Ennek a napnak vége!

Ha vége, hát vége. Csakhogy a sokféle tekintetben gazdag orosz nyelv itt nem a „*konyec*” (vége) kifejezést alkalmazza, hanem a seregben jóval népszerűbb és kifejezőbb, de magyarra le nem fordítható „*pizgyec*”-et,

amely szótani mustra alá vetve a női genitáliák köznapiabb megnevezéséből keletkezett képződmény. S amint a hétvégék elértek, a hetek múlásának öröme a türelmes német éjszakák csendjét hétszeresen verte fel a kaszárnyákból kiáradó „*pizgyec*”.

Tiszteletet érdemlő az öregek kényelme és nyugalma! Ők már nem ugranak minden alkalommal, amikor elhangzik a sorakozó. A zubbony felső gombjait nem használják, s a derékszíjat olyan lazán viselik, hogy a nagy rézcsat ágyékukat veri. Kényelmük olykor odáig terjed, hogy vacsorázni sem mennek, legfeljebb elhozzatják egy ifjonccal a kenyeret és a sült halat, no meg a teába való cukoradagot. A szájhagyomány terjeszti azt a történetet is, amikor az öreg nyugovóra tévén, az ágya előtti széken jól olvasható utasítást hagyott: „*Ezen az ágyon öreg katona pibenteti fáradt csontjait. Riadóra ébreszteni tilos! Tűzvész esetén elsőként mentendő! Himbálni, görgetni tilos!*”

A katonahumor valóban gazdag, s időtlenül régi. És nemcsak a lesze-relés témakörét színezi. Az előléptetéshez fűződő hagyományok majdnem ennyire vidámak és tanulságosak. Az ukránok szolgálatkészségéről, a rangok iránti ragaszkodásáról kisebbszerű legendárium készülhetne. A szóláshasonlat szerint a rangjelzés nélküli *bobol* (ukrán) annyit ér, mint a *szprávka* (igazolás) pecsét nélkül. Ez azonban csak egy közismert általánosítás, amely ellen az érintettek sem igen tiltakoznak, tehát mégiscsak van valóságtartalma.

A közszájon forgó, meglehetősen morbid történet hősének, bár már szolgálati idejének utolsó negyedébe ért, még egyetlen aranysárga csík sem díszíti a váll-lapját, s emiatt kezdi kényelmetlenül érezni magát. Amikor az édesanyja meglátogatja, épp az őrhelyen posztol. A szegény asszony képtelen kivárni a szolgálat végét, ezért az őrhelyén keresi fel rég nem látott gyermekét. Az őrszem, azaz fia észreveszi, és a szolgálati szabályzat szerint jól érthetően megállásra szólítja:

– Anyám, állj, vagy lövök!

– Drága fiam, hát nem ismeresz meg? Én vagyok az, anyád! – s fut elébe.

A hohol lekapja válláról a kalasnyikovot és figyelmeztető lövést ad le, de az anya erre sem reagálva a mielőbbi ölelés reményében tovább rohan. A fiú most már a szabályzati utasítás szerint céloz, és rövid sorozattal leteríti az asszonyt. Az őrparancsnok és a felvezető tizedes a helyszínre érkeznek, hogy kivizsgálják a rendkívüli esetet, s megállapítják, hogy a katona tökéletesen a szabályzat szerint cselekedett. Másnap már meg is kapja az oly régen esedékes őrzetetői rangot, és hozzá tíz nap

szabadságot. Miután eltemette az anyját, visszatér a laktanyába, és büszkén villogtatja frissen ékesített váll-lapjait. A bajtársak megvető tekintetét egyszerű irigységnek véli. – Pukkadjatok meg! – gondolja, s ami még ezen kívül foglalkoztatja, azt ki is mondja:

– Ez mind semmi! Akkor irigykedhettek majd igazán, ha az apám is meglátogat!

Az őrzető a katona legjobb barátja – tartja egy következő elmés mondás arra utalva, hogy az őrzetőt a seregben csak kutyába, vagy inkább annyiba sem veszik. Amikor Vologya Zajcev, az újdonsült kubányi jogász őrzető lett, önérzetes értelmiségi lévén, napokig nem volt hajlandó felvarrni váll-lapjára a sárga stráfot. Az ütegparancsnok határozott utasítása kellett hozzá, hogy felékesítse magát, de az ütegtársak ettől kezdve így ugratták:

– Na, Vologya, mától a te dolgod lesz a takarodó utáni villanyoltás.

– Rendben van – válaszolja egykedvűen, s olvassa tovább a kezében lévő újságot.

– De a kapcsolókhoz nem nyúlhatsz!

A fiú érzi, hogy egyre komplikálódik a tréfa, s kíváncsi mosollyal felnéz a nagy papírlapok közül:

– Hát akkor hogyan?

– Majd addig ugatsz az égőkre, míg azok meg nem unják, s maguktól kialszanak – vágja ki valamelyikük jóízű hahotázás közben a poént.

Voltak esetek, amikor ezt a képtelennek tűnő műveletet végre is hajtották az újdonsült őrzetővel. Hogy hogyan? Elnézték neki, hogy az égőt meglazítsa a foglalatban, s az a közvetlen közéről történő, néhány sornyi utasítás által gerjesztett légmozgástól tovább lazulva, valóban kialudt.

Ezek lettek volna a derű percei? Igen. A testet és idegeket egyaránt próbára tevő őrszolgálatok után a tréfáknak feszültségoldó hatásuk volt, s a sok felszabadult nevetéstől az idő is gyorsabban telt. Kellott is, hisz kimenőkről itt szó sem lehetett. Bárhogy erőltetem az emlékezetemet, arról sincs tudomásom, hogy az állandó bezártság körülményei között közülünk valakinek akárcsak egyszer sikerült volna lerészegednie. Bár az Antal Sándorékkal való baráti kapcsolatom folytán két-három alkalommal is belekóstolhattam a pohárba, az mindig csak módjával történt, hogy a szesz kedves ízét el ne felejtsem.

Ha jól emlékszem, egy kora őszi, szép napos délután a kantinből jövet Edittel, Antal Sanyi feleségével futottam össze. Két kisfiát hozta épp az óvodából, s volt velük egy hölgy, akit ez ideig még nem láttam. Pillanatnyi zavaromat Edit könnyedén oldotta:

– Hát akkor ismerkedjete meg! – szólalt meg magyarul.
 – No, ez kellemes meglepetés! – próbáltam elkapni az ismeretlen tekintetét, s bemutatkoztam.

– Nagyon örülök, én pedig Karikás Zsuzsa vagyok Ungvárról. A férjem frissdiplomás orvos. Néhány hónapja hívták be egy évre, ide vagy húsz kilométernyire van az alakulata. – S mondta volna tovább is, de Edit közbeszólt:

– Laci, volna-e kedved és időd, hogy elkísérj bennünket a lakásunkra? Ott folytathatjátok az ismerkedést. Meg aztán van a táskámban két üveg magyar bor. Ha elfogadnád, szívesen megkínálunk.

Hogy nekem ne lett volna kedvem? Arról szó sincs! Örömmel bólintottam, hogy igen, elfogadom.

Az út csak néhány percig tartott a tisztek kis lakótelepéig. Az Antalék lakása egy összetéveszthetetlen szovjet típusú és kivitelű, háromszintes társasházban volt. Edit a kis nappaliba tessékelt bennünket. Az asztalra három poharat tett, egy üveg badacsonyi szürkebarátot, mellé dugóhúzót, s míg a gyerekek átöltöztetésébe kezdett, rám bízta a boros üveget. Kézbe vettem a palackot, lebontottam szájáról a színezett alufóliát, s akkor látom, hogy nem lesz szükség a dugóhúzóra, mert nem parafával, hanem műanyagdugóval zárták le. Ahhoz pedig kés való, mert a dugóhúzó nem képes megkapaszkodni benne. Azonnal előkerült egy konyhakés, azon már ne múljék! Kiszedtem a dugót, s még mielőtt bármit tettem volna, Zsuzsa átszólt az asztalon:

– Te Laci, mondanék neked valamit. De nagyon kérlek, ne sértődj meg.

Megállt kezemben a palack. El nem tudtam képzelni, mi lehet most annál fontosabb, hogy ezt a kis nedűt minél előbb megkóstoljuk. Ránéztem, s a szememmel intettem, hogy mondja csak, hallgatom.

– Hát akkor figyelj – s az asztal fölött kissé áthajolva átvette tőlem az üveget –, én most megtanítlak, hogyan kell a bort tölteni.

Erre nem számítottam. Mit képzél rólam ez a nő? Ha most csöndben marad, kellemesen társaloghattunk volna az elkövetkező fél órában, ő azonban „bemutatkozott”. Uralkodtam azért magamon, s hagytam, hadd folytassa.

– Tudod, úgy illik, hogy előbb a saját poharadba töltesz egy keveset, s aztán a miénkbe. Érted? Hát akkor, tessék. Most tölthetsz.

Mit mondjak? Sokkal rosszabbul esett volna ez a kis illeten, ha helyénvalónak találom. Legszívesebben kinevettem volna a doktornét, de helyett csodálkozó szemeket nyitottam rá:

– Valóban? És miért?

– Azt most nem tudom neked megmondani, de hidd el, hogy ez így illik.
– Akkor most te figyelj rám, Zsuzsa. – S ezt már háziasszonyunk is köztünk ülve hallgatta. – Ennek az asztali szokásnak két magyarázata is van. Az egyik, és én manapság inkább ennek látom értelmét, azt mondja: ha a palack parafa dugóval van lezárva, előfordulhat, hogy a dugóhúzó roncsoló hatása nyomán apró morzsák hullnak a borba. Ekkor valóban indokolt a töltési sorrend felcserélése, hogy az első néhány bugygyanással a parafamorzsák a bort töltő személy poharába kerüljenek. De morzsák most nincsenek. A másik magyarázat szerint a szokás eredete a messzi múltba vezet. A történelem nagy méregkeverési botrányai idején a bort kínáló személy vendégei előtt azzal igazolta tisztességes szándékát, hogy maga kóstolta meg először a poharat. De itt és most ennek is kevés az esélye. Köszönöm azért a kedves figyelmeztetést, más hasonló helyzetben, ha helyénvalónak látom, feltétlenül megfogadom, és eszerint cselekszem.

Ma is remélem, hogy mindezt kedélyesen, indulat nélkül mondtam. Töltöttem a poharakba, s a háziasszony jogán Edit vette át a szót.

– Ezen az apróságon most ne vitatkozzatok. Igyunk inkább a kellemes találkozásra!

Koccintásra emeltem én is a poharam, s az előbbi köszöntőhöz kiegészítésül hozzátettem:

– És a hazatérésre, meg arra, hogy majd otthon is találkozhatunk.

Az első három korty után a poharat kezemben tartva egy pillanatra valóban az otthonra gondoltam, s talán el is mosolyodtam egy picit. Zsuzsa észrevette, s ügyes ráérzéssel kapta el gondolataim fonálát.

– Lehet, s ezt meg is tudom érteni, hogy te már nagyon vágyódsz a családotodhoz, de mi nemrég érkeztünk, s én azért szorítok, hogy a férjem számára kötelező egy éven túl újabb szerződés kötésével itt maradjunk még legalább háromig. Mert ha nem tudnád, a mi számunkra ez egy komoly előrelépési lehetőség.

Pontosan érttettem, miről beszél, hisz nem volt az én szemem bevarrva, s láttam, hogy tisztjeink minden egyes hazalátogatás alkalmával alaposan felpakolnak az útra. De az előző kis konfliktus és a néhány korty bor felkeltette bennem a kíváncsiságot, s elhatároztam, hogy beszéltetni fogom a kedves ungvári asszonyt.

– Arra gondolsz, hogy a seregben jobb esélyekkel kezdheti a férjed az orvosi szakmát, mint valamelyik ungvári kórházban?

– Dehogyan! Az hiszem, félreértettél. Én most nem a férjem szakmai fejlődésére gondoltam, hanem arra, hogy amíg itt vagyunk, duplán kapjuk a fizetést. Annak a hétszáz márkának a felét, amit itt kap a párom, le tudjuk tenni, mert többnyire mi is a tiszt *sztolovában* étkezünk. Otthon pedig az itteni fizetésének megfelelő kétszázötven rubelt minden

hónapban átutalják a betétkönyvére, ami ráadásul kamatozik. Meg aztán lehet, hogy hamarosan én is munkát vállalok, s úgy még jobban haladunk... Egyébként mi is várjuk a félévente esedékes rövid szabadságot. Ilyenkor el tudunk vinni két-három gépi szövésű perzsaszőnyeget, egy-két madonnás porcelán étkészletet, sok szép kristályholmit. Tudod, az ilyen árunak otthon szeme van.

– Valóban, igazad van – bólogattam elismerőleg. – Butaság lenne kihagyni ezeket a lehetőségeket. Fiatalok vagytok, kell a pénz a nyugodt élet megalapozásához. Bizonyára vesztek majd egy szép lakást, ha elérkezik az ideje.

– Lakást? Azt majd adjon az állam! Kocsira gyűjtünk inkább. Láttad már az új Zsigulikát? Otthon rengetegen beálltak már a sorba, de minél többen igénylik, annál többet kell rá várni. A katonatisztek azonban kivételnek. Ha megvan rá a pénzük, soron kívül juthatnak hozzá.

– Az én Sanyimnak is ez minden álma. – kapcsolódott Edit a témához, s egyúttal újra töltött a poharakba – De ő Volgát szeretne. Az újabb fajta 24-es típusra fáj a foga.

– Az legalább kétszer annyiba kerül, mint a Zsiguli. Nekünk ahhoz nem lenne elég pénzünk – fűzte hozzá Zsuzsa szerénykedve.

S amint így diskuráltak a hölgyek, arra gondoltam, hogy hazatérve mit kezdek majd az életemmel? Dehogyan törtem én autóvásárláson a fejem, mikor az volt a legégetőbb gondom, hogyan fejezzem be a kényszerből félbehagyott egyetemet! Jobbnak láttam hát, ha most kivonulok e párbeszédből, amelyet magam tereltem ebbe a mederbe, ezért a poharam után nyúlva jeleztem, hogy megköszönöm most már a kedves társaságot, mennem kell. Meg aztán, ha maradok, hamarosan asztalra kerül a második boros palack, s az ungvári asszony teljes joggal lehetné rólam, hogy járatlan vagyok az illemtanban.

